

Dr Adem Handžić

DOKUMENAT O PRVOM SLUŽBENOM POPISU HUSREV-BEGOVA VAKUFA IZ 1604. GODINE

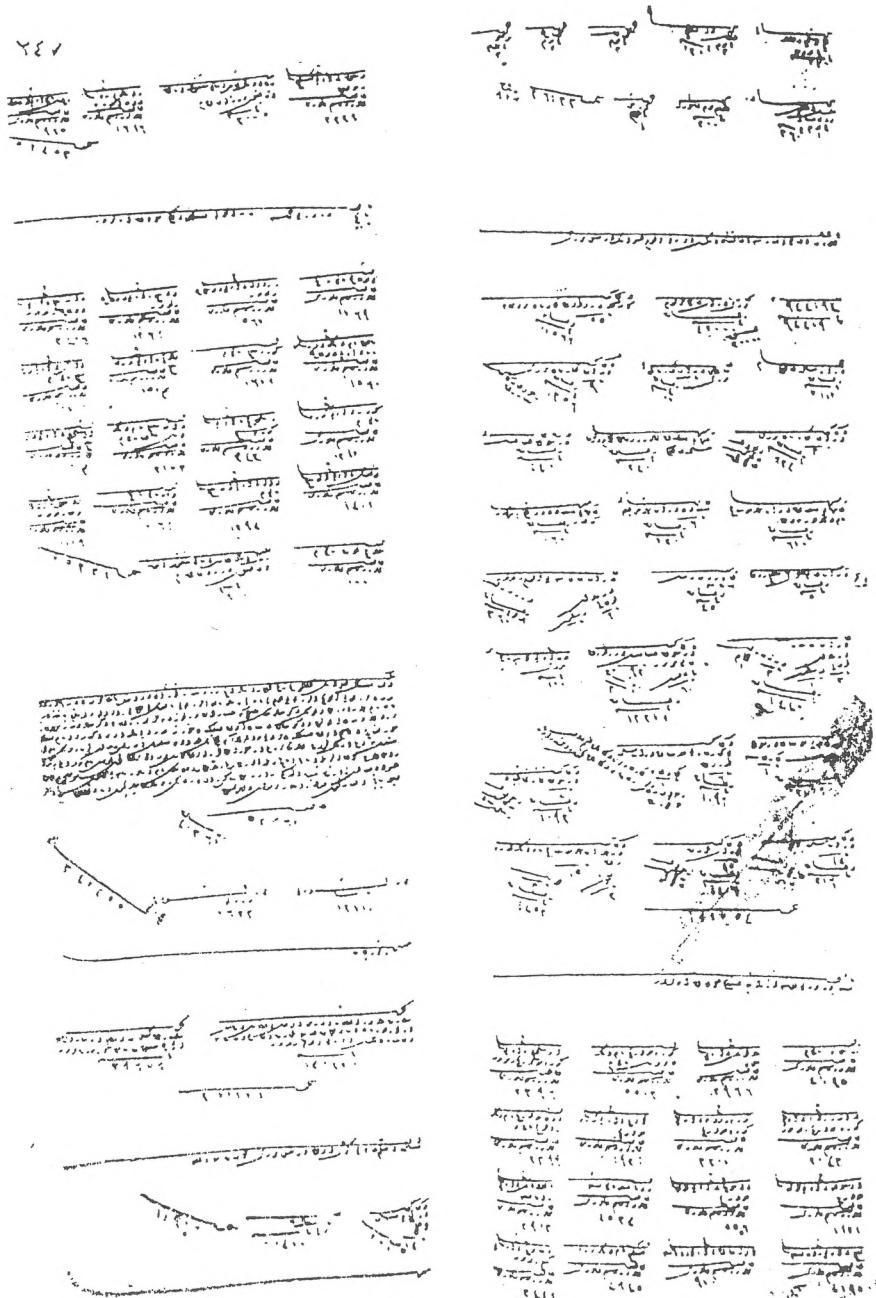
Sve što je kod nas napisano o vakufima predstavlja samo više ili manje značajne priloge za rasvjetljavanje višestruke uloge koju je ova ustanova imala za ukupan društveni razvitak muslimanskog stanovništva, a posebno za razvitak gradskih naselja u periodu osmanske vlasti. Takav je i ovaj prilog koji početkom XVII stoljeća daje analitičko finansijsko stanje ovog najbogatijeg i najznačajnijeg vakufa u Bosni. Ostaje, međutim, potreba i dužnost da se u jednoj ozbiljnoj, sveobuhvatnoj studiji objasne svi aspekti istorijske uloge ove ustanove. A ta uloga je velika i višestruka. Treba samo imati na umu činjenicu da se Osmanska država brinula samo za vojsku i upravu, dok je rješavanje krupnih društvenih pitanja bilo prepušteno privatnoj inicijativi, uglavnom ustanovi vakufa.

Na Husrev-begov vakuf u XVI stoljeću osvrtao sam se i ranije, uglavnom na osnovu turskih popisanih deftera.¹ Prezentiranje ovog izvornog dokumenta predstavlja nadopunu onoga što je ranije publikованo.

Za sagledavanje jednog vakufa osnovni izvor je vakufnama. Zna se da je Husrev-beg osnovao svoj vakuf sa tri vakufname u periodu od 6 godina, od decembra 1531. do novembra 1537. Međutim, za sagledavanje cjelokupnog njegova vakufa, nisu dovoljne samo vakufname, treba uzeti u ozbir još i turske popisne deftere, kao i drugu dokumentaciju koja govori o tome vakufu. Nastajale su promjene. Mutevelije su bile ovlaštene da u povoljnima uslovima unapređuju vakufsku imovinu, da podižu i nove objekte. Tako, arhitektonski značajna javna banja nije sadržana u tim fakvnamama, a navedena je u ovom našem dokumentu. Vjerovatno je bila podignuta u posljednjim godinama Husrev-begova života. Također, ni sva zavještana dobra nisu obuhvaćena spomenutim vakufnamama. Nisu u njima navedena dobra koja je Husrev-beg zavještao u Požegi. Nakon osvojenja Požege 1536., što je poduzeo sa smederevskim sandžakbegom Mehmed-begom Jahjapašićem, Husrev-beg je stekao mulkovne posjede i u

---

1. Gazi Husrev-begovi vakufi u tešanjskoj nahiji u XVI stoljeću, *Analii II-III*, 1974; Husrev-begov vakuf na prelzu iz XVI u XVII stoljeće, *Analii IX-X*, 1983.

Faksimil popisa Gazi Husrev-begova vakufa u okviru Opširnog popisa
bosanskog bosanskog sandžaka iz 1604. godine (str. 346-347).

Požegi, koje je zavještao, a iznosili su 10.636 akči, kako je zabilježeno u našem popisu. Međutim, iz ovog sumarnog iznosa ne vidimo o kakvima se prihodima i objektima radi. Morala je zato postojati i četvrta vakufnama, što Husrev-beg, u periodu od pet godina prije smrti (1541), nije uspio da reguliše. Međutim, da je on zavještane posjede i prihode smatrao jednim vakufom vidi se po tome što je sve zavjetšao svojim zadužbinama u Sarajevu. O tome svjedoči i činjenica što je postavio samo jednog muceveliju.

Husrevbegova zavještana dobra nalazila su se na šest strana: Serez u Paša sandžaku (Grčka), gdje mu je otac Ferhad-beg bio sandžakbeg, zatim dobra u Sarajevu, Tešnju, Jajcu, Ostrovici (Dalmacija) i u Požegi. Samo u Serezu i Sarajevu sastojala su se od mulkovnih posjeda, dok su na drugim stranama zavještane zemlje predstavljale uglavnom mirijske zemlje, koje je on uz naknadu i uz pismenu carsku posjedovnu povclju (temliknamu) dobio u potpuno vlasništvo. Sve te posjede u tadašnjim graičnim područjima (Tešanj, Jajce, Požega, Ostrovica) Husrev-beg je zapravo i osvojio.

U Sarajevu Husrev-begova zavještana nepokretna dobra sastojala su se, kako se ovdje vidi, od raznih mulkovnih privrednih koristonosnih objekata i građevinskih zemljišta. Posebnu stavku činio je gotov novac, koji je donosio i najveći prihod.

Posjede u tešanskoj nahiji (prvobitno pripadalo maglajskoj nahiji) Husrev-beg je mogao osvojiti, ili u najmanju ruku proširiti, odmah poslije 15. septembra 1521. godine kada je prvi puta stigao kao sandžakbeg u Bosnu. Taj veliki posjed koji je brojio 21 naseljeno mjesto (sela i zascoci) što je predstavljalo cijelu polovinu tešanske nahije, imao je prvobitno čiflučki karakter, kakav su status prvobitno imali i drugi njegovi zavještani posjedi. Obuhvata danas poznata sela sjeverno i sjeverozapadno od Tešnja. Pod nazivom „čifluk“ ti posjedi se nominalno navode i kasnije, premda su postali mulkovni i konačno vakufski. U Tešnju je Husrev-begov posjed nazivan „Čifluk Kuzmadanje“, odnosno u našem dokumentu „Kuzmadina“. Taj naziv sadrži u sebi staru administrativnu, odnosno crkvenu podjelu (župa Kuzmadanje), po Sv. Kuzmi i Damjanu.²

Jajačko područje došlo je pod osmansku vlast, kako je poznato, padom jajačke banovine 1528. godine. Husrev-begovi posjedi nalazili su se u području zvanom „Dno Luka“, i prvobitno nosili su naziv „Čifluk Dno Luka“ koji je naziv zadržan i stalno kasnije, a obuhvatao je 17 naseljenih mjesta. Danas je poznata Dnolučka planina, jugoistočno od Jajca, dok se navedena sela nalaze istočno i sjeveroistočno od Jajca.

U Dalmaciji Husrev-begovi vakufski posjedi nalazili su se u Kotarima, između tvrđava Kličevca i Ostrovice, područje zvano „Koždol“, koje je prvobitno također imalo status čifluka, pa se i kasnije tako vodilo. Posjed se sastojao od dijelova ramijih čifluka, a obuhvatao je obradive zemlje, čajire, bašće, vinograde i mlinove.

Kako se vidi, najveće prihode vakuf je ostvarivao u Sarajevu. Zatim su dolazili prihodi u Tešnju, pa u Ostrovici i u Jajcu. Najmanji su bili u Paša sandžaku, tj. glavnom sandžaku Rumeliskog ejerala (sa sjedištem u Jcdre-

2. A. Handžić, Einige kulturgeschichtliche Besonderheiten der Nahije Tešanj im XVI Jh., POF 30, Sarajevo 1980.

ni) i u Požeškom sandžaku.

Od ukupnih prihoda u Sarajevu veću polovinu činili su prihodi od kreditiranja privrednika uz godišnji prirast, obično do 10%. Taj prihod iznosio je 94.479 akči. Kako se vidi, iz navedenog popisa vakufa u Bosni iz 1604. godine, osnovica svih vakufa bilo je zavještanje gotovog novca i davanje privrednicima na korištenje uz ekonomski valjane žirante. Činjenica da su vakufi u cijelom osmanskom periodu predstavljali jedine kreditne ustanove poznata je i iz drugih izvora, naročito sidžila, i na osnovu njih publikovanih radova.³ Vakufski novac davan je na korištenje i kršćanima, pod istim uslovima. Time su postizana dva cilja: pomagan je razvitak gradske privrede, a od godišnjih prihoda vakuf je podmirivao dobar dio svojih tekućih potreba, zavisno od obima glavnice.

Treba primijetiti i činjenicu da su sve zavještane zemlje i prihodi u popisnim defterima zavedene kao „vakuf Husrev-begova imareta“, kako se uostalom vidi i u našem prezentiranom dokumentu. Navodi se na prvom mjestu imaret, a zatim džamija i ostale ustanove. To je ekonomski logično stoga što su Husrev-begov imaret, kao i musafirhana, predstavljali trajne i skupe potrošačke objekte. U imaretu su hranu dobijali svi daci medrese, kao i nastavnici, a djelomično i sva murtezika (službenici) toga vakufa. Zbog toga su izdaci za imaret iznosili polovinu cijelokupnih godišnjih rashoda. Konkretno, kako se ovdje vidi, iznosili su godišnje 138.658 akči, naprava 140.220, koliko se odnosilo na sve ostale rashode. Ti ostali rashodi obuhvatili su plate: imama, hatiba, mutevelije, nastavnika medrese, dvojice nazira, od kojih jedan sandžakbeg lično, a drugi sarajevski kadija (mulla), zatim plate svih drugih službenika u imaretu, džamiji, medresi, hanikahu, mektebu i Husrev-begovom turbetu.

Tako su ukupni izdaci ovog vakufa 1604. godine iznosili 278.878, dok su ukupni prihodi iznosili 347.455, što znači da je ostajala izvjesna pozitivna razlika od 68.577 akči.

Dok su prihodi u ovom popisu dati analitički, po stavkama, rashodi su iskazani sumarno. Navedeni su samo objekti, a nije analitički navođen broj zaposlenog osoblja i visina njihovih plata. Detaljnje podatke o svima Husrev-begovim ustanovama, osoblju i platama, istina iz kasnijeg vremena, dao je H. Kreševljaković.⁴

Na kraju, treba spomenuti da je osamdesetih godina XVI stoljeća vođena stroga finansijska provjera i kontrola ovog vakufa. Stanje je bilo nesređeno pa su optužene neke ranije mutevelije za razna dugovanja. Istraga je trajala nekoliko godina. To su bili razlozi da su popisivači 1604. godine zatekli raščišćeno stanje, ovako kako je evidentirano ovim dokumentom.

3. A. Sučeska, *Vakufski krediti u Sarajevu - u svjetlu sidžila sarajevskog kadije iz 1565./6. Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, II*, Sarajevo 1954; O. A. Sokolović, *O kreditima za turske uprave (1463-1878)*, Sarajevo 1944.

4. 17 radova H. Kreševljakovića u *Spomenici Gazi Husrev-begove četristo-godišnjice*, Sarajevo 1932.

Evo teksta tog dokumenta:

وقت عمارت وجامع و مدرسه و خانقاہ و مکتب و تربیه^(۵)
مرحوم خسرو بیک در لقنس سرای

دکلین کارکیو راهنمای کاربان
سرایم باب
اهماره فوجه
۱۱۰۴۶

کاربان سرای در قرب جامع مرفوم
اهماره
فوجه
۲۷۰۰
۳۰۰۰
۳۰۰۰

نقدیسته
۹۴۴۷۹۲
نی ۹۴۴۷۸۹

(۶)
خانه صناعی در قرب کاربان سرای باب ۱
اهماره فوجه
۱۰۰

حمام در قرب مسجد حامیکی
اهماره فوجه
۷۱۱۷

دکلین در قرب کاربان سرای باب ۳
اهماره فوجه
۴۲۴
العمرنی بستانه
بستانه

دکلین در قرب کاربان سرای باب ۴
اهماره فوجه
۱۳۰۶
العمرنی بستانه
بستانه

زینها جایهای متعدده غیر از زمین حمام
در قرب مسجد حامیکی اهماره فوجه
۴۴۰

زینها جایهای متعدده غیر از زمین حمام
در قرب نهر مشتا نیجه
نام دیگر طوریه دره اهماره فوجه
۲۴۰

چایهای متعدده در قرب نهر
میلاجقه باب ۶ اهماره فوجه
۷۲.

زینها جایهای متعدده در قرب نهر مشتا نیجه
نام دیگر طوریه دره اهماره فوجه
۶۷.

زینها جایهای متعدده در محله اسکندر
اسکندر اهماره فوجه
۱۴۰

زمین‌خانه در اندرون مدرسه
امیرامیری سنه
۴۰

دانه در قرب مدرسه عصر حضور المزبور
ریپروشن در این بروان

طایفہ در ترتیب حافظہ ساہ
 در پیرون در اسرائیل
 نقوصانی اسطبل باب ۳ مام ۱
 باب ۳ باب ۱
 اہمارہ فی سنہ ۱۴۶۰
 اہمارہ فی سنہ ۱۲۵۷

چایی در قریب هر شه تابع سرای
فی سننه ۱۰۰
دلاکنی مع کارخانه دوستیاف در سوق طباخان
باب ۱ کارخانه باب ۱
امباره فی سننه

د کلین می کارهند مویسا خ در ترب مسجد طورا فی
کارهند باب ۱
المرؤن د کلین مویسی زاده (۱۴۰۰ هجری قمری)
باب ۲
اماره فی سنہ ۱۱۸۹

دکانی در قرب مسجد میرمچی
پاب ۱۷۶
امصاره نی سنه
۳۱۶

دکالین در سوی قاره‌ای بخیان
باب ۲
بخاره فی سنہ
۱۰۴۵

دکائین در قرب نهر موشنا یا چه نام دیگر طور یاد نمود
 باب ۱۵ المعمول باب ۳۳ حراب باب ۲
 امساره فی سنہ ۱۴۰۲ (۸) ۱۸۸

دکلین در تربیت عماره ۱۴۱۶
باب ۱۰
امارات فی سنه
الله عزیز
بلوں =

نامه تشنیه در لوازموسنه
قوز مادینه هفتگی معروف قریه کو در

محله میر قوئک عن قریه ایلانه حاصل - غیر از رسم خلوری (و)	تریه ایلانه تابع م حاصل - غیر از رسم خلوری
۳۹۶۶	۴۷۴۰

محله قروشیخ عن قریه کو رنه مودریجه (المریز) حاصل غیر از رسم خلوری	محله قروشیخ عن قریه کو رنه مودریجه تابع م حاصل غیر از رسم خلوری
۳۳۴۶	۵۰۱۳

محله دولنه رادنه عن قریه کو رنه مودریجه حاصل غیر از رسم خلوری	محله کو رنه رادنه عن قریه کو رنه مودریجه حاصل غیر از رسم خلوری
۳۰۷	۲۰۴۳

محله چرویجه عن قریه کو رنه مودریجه حاصل غیر از رسم خلوری	محله کو رنه رادنه عن قریه کو رنه مودریجه تابع م حاصل غیر از رسم خلوری
۴۳۹۸	۱۹۲۸

محله او سو مجده عن قریه دولنه مودریجه حاصل غیر از رسم خلوری	محله هراس توچه عن قریه دولنه مودریجه ^(۱۰) حاصل غیر از رسم خلوری
۱۰۰۶	۱۸۷۱

محله ناغارویک عن قریه او مانسه حاصل غیر از رسم خلوری	قریه او مانسه تابع تشنیه حاصل غیر از رسم خلوری
۳۹۸۳	۴۰۳۴

محله در اساق عن قریه او مانسه حاصل غیر از رسم خلوری	محله پیچه عن قریه او مانسه حاصل غیر از رسم خلوری
۹۷۰	۴۷۹۰

قریه کسلیجه نام دیکر ^(۱۲)
ماصلغیر از رسم فلوری
۴۸۴۰

محله دره لوچه عن قریه کسلیجه المزبور
ماصلغیر از رسم فلوری
۳۴۴۸

محله برستوه عن قریه کسلیجه المزبور
بیت الممال و مال غایب و مال مفقود و پاوه
ماصلغیر از رسم فلوری
۳۰۰

۲۲۶۶

محله اوستروژنه دولنه و کورنه
ماصلغیر از رسم فلوری
۹۸۰

۱۶۸۶

یکون = ۵۷ ۴۰۳

ناحیه یا بیچه در لواه بوسنه
اینلو لوقه چنگلکی دیگله معروف قریه در

محله ردولانی عن قریه ^(۱۴) دیوچاج المزبور
ماصلغیر از رسم فلوری
۰۶۷

قریه دیوچاج تابع یا بیچه
ماصلغیر از رسم فلوری
۱۷۶۹

محله بود بیچه عن قریه دیوچاج المزبور
محله دولنه لئکه عن قریه دیوچاج المزبور
ماصلغیر از رسم فلوری

۳۴۰۶

۱۲۶۸

محله عجاوه نام دیکر دورسای بالا عن قریه دیوچاج
قریه کورنه شبیجه تابع م
ماصلغیر از رسم فلوری

ماصلغیر از رسم فلوری

۱۶۷۸

۱۰۶.

محله^ه بسته^ی بجه عن قریه^ه کورنه شپنجه تابع^م
 محله^ه و وقتیک عن قریه^ه کورنه شپنجه تابع^م
 حاصل-غیر از رسم خلوری
 ۱۱۰۷ ۱۰۷۴

محله^ه کوپر زخن قریه^ه کورنه شپنجه^(۱۶) تابع^م
 محله^ه اسکیو بجه عن قریه^ه کورنه شپنجه^(۱۷) تابع^م
 حاصل-غیر از رسم خلوری
 ۳۴۳ ۱۲۸۷

قریه^ه دولنه شپنجه نام دیک فولن قیا تابع^م
 قریه^ه قرو شپنجه عن قریه^ه دولنه شپنجه^(۱۸)
 حاصل-غیر از رسم خلوری
 ۱۰۴ ۲۱۶۳

محله^ه بوهیک عن قریه^ه دولنه شپنجه حاصل-
 محله^ه بوهیک عن قریه^ه دولنه شپنجه
 -غیر از رسم خلوری
 ۱۴۹۴ ۱۴۱۸

محله^ه بوده لاج عن قریه^ه لوهنه المزبور
 حاصل-غیر از رسم خلوری
 ۱۱۰۸ ۱۱۶۸

قریه^ه بیزنبیه عوره تابع^م
 بیت المال و مال غایب و مال مفقود و بیوه
 و قاهیقون در او تعالی مزبور فی مسنہ
 حاصل-غیر از رسم خلوری
 ۲۰۰ ۱۰۰

یکون = ۲۰۳۳۸

ملک و قفقاً هفتاد و بیک کلچوچ ایله قلعه او ستر و چه اراسنه
 قوز دول بروئیک باشته لرندن خارج از دفتر بولنان مزرعه فرقچه و
 مزرعه ^{۲۹} گوم مع باشته استراجه و مزرعه باجیک و قلعه اخیر و چه اوست
 باشنه زیر مایه نام نهاد او زرمه بونویک در مندویک نصفی کی نصف اهزی
 بود غوزدیه طرفنه اولان درمناردنر استبو خارج از دفتر بولنان مزرعه کله
 و درگ ستر ^{۳۰} دامیان و بیوده هفتادن مفرز مزرعه مالله بواس و کنای دو نام
 هفتادن مفرز لشای و قاسم و بیوده هفتادکن مزرعه بود عزادیه که جمله نک
 حدودی متصل و مداخل ایدوب و قولار تویک نام هزاره قستل پرلو ایله و ایکی
 طرفی صوت رایله و اسقرا دین طرافه برده نهایت بولردینی برده همن هونته نام
 کویر ویله برکدر لوب او تلا قاریله و هایر لیله و باخ و باخه ایله و توابع ایله
 الارنه او لان ملک نامه و سینور نامه هایون موصیجه دفتره عشر دن
 معاخت اوزره بیت او لنه بیت او زرمه سکن او لان رعایت رسوماتی میر بیون
 و سایر محصولات و عشر هبوباتی و قفقای چون ضبط اول سور بر موبیت دفتر عتیق

$$\begin{array}{r}
 \text{در لوار بیت} = ۱۲۷۱۱ \\
 \text{در لوار بیت} = ۱۰۴۳۸ \\
 \hline
 \text{ماهیل} = ۵۳۸۶۷
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 \text{میزها اهراج} = ۴۰۰ \\
 \text{مجموع} = ۳۴۷ \\
 \hline
 \text{بجزت نظارت میر لوار قضات و تدبیس و نولیت و فطابت و امامت و اهز اهوان} \\
 \text{وسایر جهات خدام عمارت و حامع و مدرسه و خانقاہ و مکتب و تربیه مرحوم المزبور} \\
 \text{بجزت مصارف کلار و مطبخ و اینبار و مرقات و فرج سقولات سایر در عمارت هنبو ره} \\
 \text{نی سنه} = ۱۳۸۶۰۸ \\
 \hline
 \text{یکون} = ۲۷۸۸۷۸
 \end{array}$$

VAKUF RAHMETLI HUSREV-BEGA, ZA IMARET, DŽAMIJU,
MEDRESU, HANIKAH, MEKTEB I TURBE, U SAMOM
SARAJEVU:⁵

Novčani iznos 944.794 - godišnje (murabeha - prirast) 94.479;

Karvansaraj, u blizini džamije rahmetlije - zakupnina godišnje 47.000,
prema starom defteru 30.000;

Dućani, masivno građeni, oko navedenog karavansara, 55 dućana -
godišnja zakupnina 11.566;

Javna banja, u blizini mesdžida Haseki - godišnja zakupnina 7.117;

Kuća za sa'atdžiju⁶ u blizini karavansara, kuća 1 - godišnja zakupnina
100;

9 dućana, u blizini karavansara, poznati pod imenom dućani Minne-
tovića - godišnja zakupnina 1.356;

3 dućana, u blizini karavansara, poznati kao dućani Hadži-Hamzini -
godišnja zakupnina 624;

Razni zemini, izuzimajući zemin pod banjom, u blizini mesdžida Ha-
seki - godišnja zakupnina 240;

Bozadžinica, na Tabačkom trgu - godišnja zakupnina 440;

Zemini - podvojene zemljišne parcele, u blizini rijeke Mošćanice, dru-
gim imenom naizvana potok Turija⁷ - godišnja zakupnina 670;

Razne parcele, u blizini rijeke Miljacke, parcela 6 - godišnja zakupni-
na 720;

Zemini - razne parcele, u mahali Ćchaje Iskendera - godišnja zkaupni-
na 160;

Zemin, u blizini Sufi Muslihuddinove džamije - godišnja zakupnina 5;

---

5. Ovaj dokumenat sadržan je u Opširnom popisu bosanskog sandžaka iz 1604. go-
dine, original u Ankari, Tapu ve Kadistro No 479, folia 347, tj. u popisu vakufa u tome
sandžaku, nastalih do te godine, koji su kontinuirano popisani pri kraju tog deftera na 26
stranice. Popis Husrev-begova vakufa zauzima 2 stranice. Tekst je vrlo sitno pisan, a pog-
otovo na fotokopiji, kojom sam se služio, čime je tekst još i umanjen i vrlo teško čitljiv.
Međutim, sagledavajući cijelokupne vakufe u Bosni iz navedenog popisa, bilo je moguće i
tekst ovog vakufa u potpunosti razriješiti.

6. Nije jasno kakav je objekat predstavlja „hane-i sa'ati“, što bi značilo „kuća za
sa'atdžiju“. Nije li još i prije podizanja sa'at-kule postojao pored džamije stalni sa'atdžija?
Ne zna se, naime, kada je tačno podignuta sa'at-kula. Prvi njen spomen nalazimo kod turs-
kog geografa Katib Čelebića iz prve polovine XVII stoljeća.

7. Karakterističan je nekadašnji alternativni naziv za rijeku Mošćanicu, tj. potok Tur-
ja. Istina, u izvoru nema dijakritičkih tačaka pa se može čitati i Turina.

Zemin kuće, u okviru medrese - godišnja zakupnina 45;

Kuće u blizini medrese spomenutog rahmetlje; s vanjske strane

2 kuće na sprat i 1 štala; 1 kuća unutar - godišnja zakupnina za obadvije (objekti s vana i iznutra) 360;

Kuće u blizini hanikaha; s vanjske strane: 3 kuće na sprat i 1 štala; unutar: 3 kuće i 1 banja - godišnja zakupnina 1.440;

Dućani na trgu pekara, oko navedene džamije - 92 dućana; uistinu (prvobitno) dućana 61 i povećanje 31 dućan - godišnja zakupnina 12.278;

Čair u selu Hreša, pripada Sarajevu - godišnje 100;

Dućani sa mutabđijskim radionicama, na Tabačkom trgu, radionica 1 - godišnja zakupnina 2.172;

Dućani sa mutabđijskim radionicama, u blizini Durakova mesdžida

- dućana 6, radionica 1; poznati su pod nazivom dućani Mumdžića - godišnja zakupnina 1.196;

Radionice su pribrojene dućanima, a njihova zakupnina iskazana je u zakupnini dućana;

4 dućana na trgu kazandžija; poznati su kao dućani Ilhan Sinana - godišnja zakupnina 1.092;

Dućani u blizini Čirakdžijinog mesdžida, poznati kao Čališovi dućani, dućana 1,5 - godišnja zakupnina 216;

10 dućana u blizini imareta, poznati kao Hadži-Memijini dućani - godišnja zakupnina 1.416;

15 dućana u blizini rijeke Mošćanice, drugačije nazivana potok Turija, i to: 13 dućana u upotrebi i 2 porušena dućana - godišnja zakupnina 1.452;

Svega: 188.754⁸

U nahiji Tešanj, sanždak Bosna, scla zvana „čifluk Kuzmadina“:

Selo Planje, pripada spomenutoj, prihod, izuzimajući porez filuriju⁹ - 4.795;

---

8. Prema stavkama kako su ovdje navedene, odnosno kako su se mogle pročitati, zbir iznosi 186.344, tj. razlika je 2.410. Međutim, mjerodavan je, svakako, zbir istaknut u dokumentu (188.754). I drugi zbirovi ne štimaju za manje razlike.

9. Kod popisa seoskih naselja svugdje se ponavlja ova konstatacija: *izuzimajući porez filuriju*. To znači da je vakufu pripadao samo porez koji je pripadao spahiji, a ne i filurija koji je pripadao državi. Filuriju su davali samo vlasti stočari, a zamjenjivao im je harač. Međutim, ovo stočarsko stanovništvo u nahijama Tešnju i Jajcu, očito, bili su djelomično prešli na zemljoradnju, pa su vakufu davali poreze (ušrove) od zemljoradnje, a državi filuriju, tj. polovičnu zbog zemljoradnje.

Mahala Mrkotić, od sela Planje, prihod, izuzimajući porez filuriju - 3.966;

Selo Gornja Modriča, drugim imenom Kalošević, pripada spomenutoj, prihod, izuzimajući porez filuriju - 5.513;

Mahala Kruščica, od spomenutog sela Gornja Modriča, prihod, izuzimajući porez filuriju - 3.396;

Mahala Dolnja Radnja, od spomenutog sela Gornja Modriča, prihod, izuzimajući porez filuriju - 2.043;

Mahala Gornja Radnja, od sela Gornja Modriča, prihod, izuzimajući porez filuriju - 3.207;

Mahala Cerovica, od sela Gornja Modriča, prihod, izuzimajući porez filuriju - 1.928;

Selo Dolnja Modriča, drugim imenom Ukrinica, pripada spomenutoj, prihod, izuzimajući porez filuriju - 2.399;

Mahala Hrastuša,¹⁰ od sela Dolnja Modriča, prihod, izuzimajući porez filuriju - 1.871;

Mahala Osivica, od sela Dolnja Modriča, prihod, izuzimajući porez filuriju - 1.556;

Selo Omanjska, pripada Tešnju, prihod, izuzimajući porez filuriju - 4.534;

Mahala Nakljevići, od sela Omanjska, prihod, izuzimajući porez filuriju - 2.983;

Mahala Lipnica, od sela Omanjska, prihod, izuzimajući porez filuriju - 4.795;

Mahala Vranjak, od sela Omanjska, prihod, izuzimajući porez filuriju - 970;

Selo Česlica, drugim imenom Pojczna,¹¹ prihod, izuzimajući porez filuriju - 4.845;

Mahala Dedelovci,¹² od spomenutog sela Česlica, prihod, izuzimajući porez filuriju - 3.448;

Mahala Brestovo, od spomenutog sela Česica, prihod, izuzimajući porez filuriju - 2.222;

---

10. Ovdje: *Hrastuša*, a u popisu nahiјe: *Hrastuša*.

11. Napisano kao *Jezane*, a treba *Pojezna*, kako je zabilježeno u analitičkom popisu naselja. Danas poznato selo Pojazna.

Imena i drugih naselja su ovdje često loše i defektno napisana. Za utvrđivanje pravilnog čitanja poslužio nam je popis sela tešanjske i jajačke nahiјe sadržan u istom ovom popisu bosanskog sandžaka (Tešanj, folio 275-281; Jajce, fo 318-323).

12. Ovdje: Dedelofče (Dedelovac), vjerovatno današnje selo *Dragolovci*, južno od Pojezne.

Prihod od zaostavština osoba koје umru bez nasljednika, od imovine
duže vremena odsutnih i nestalih lica, od naknada vlasnika za izdržavanje
pronađene odbjelje stoke i od plaćanja vlasnika za izdržavanje uhvaćenih
odbjeglih robova u područjima spomenutog vakusa - godišnje 200;

Mahala Dolnja i Gornja Ostružnja, prihod, izuzimajući porez filuriju -
1.686;

Mahala Hlib, od sela Dolnja Modriča, prihod, izuzimajući porez filuri-
ju - 985;

Svega: 57.453

U nahiji Jajce, sanžadk Bosna - selo poznata pod imenom čifluk Dno
Luka:

Selo Divičani,¹³ pripada Jajcu, prihod, izuzimajući porez filuriju -
1.76;

Mahala Radoljani,¹⁴ od spomenutog sela Divičani, prihod, izuzimajući
porez filuriju - 567;

Mahala Podlipci, od spomenutog sela Divičani, prihod, izuzimajući porez
filuriju - 1.368;

Selo Lupnica, od spomenutog sela Divičani, prihod, izuzimajući porez
filuriju - 3.406;

Mahala Čačva, drugim imenom Gornji Duzi¹⁵ od sela Divičani, pri-
hod, izuzimajući porez filuriju - 1.560;

Selo Gornja Šibenica, pripada spomenutoj, prihod, izuzimajući porez
filuriju - 1.678;

Mahala Bistrica, od sela Gornja Šibenica, prihod, izuzimajući porez
filuriju - 1.574;

Mahala Vukići, od sela Gornja Šibenica, pripada spomenutoj, prihod,
izuzimajući porez filuriju - 1.107;

Mahala Kuprez,¹⁶ od sela Gornja Šibenica, pripada spomenutoj, pri-
hod, izuzimajući porez filuriju - 1.287;

Mahala Smionica, od sela Gornja Šibenica,¹⁷ prihod, izuzimajući po-
rez filuriju - 342;

---

13. Ovdje: Divičac (pet puta), a u istom defteru, ranije: *Divičani* (fo 318). Današnje is-
toimeno selo Divičani.

14. Ovdje: Radolja (defektno), treba *Radoljani*. Današnje istoimeno selo

15. Ovdje: Gornji Drusaj, međutim u popisu nahije jasno: *Gornji Duzi* (fo 319).

16. Ovdje: Kuprez, kao i kod popisa nahije. Današnje selo *Kuprešani*.

17. Ovdje: ispušteno *Šibenica*.

Selo Dolnja Šibenica, drugim imenom Crvena Stijena (Kizil kaya),¹⁸ pripada spomenutoj, prihod, izuzimajući porez filuriju - 2.163;

Selo Kruščica, od sela Dolnja Šibenica, prihod, izuzimajući porez filuriju - 1.014;

Mahala Bučići, od sela Dolnja Šibenica, prihod, izuzimajući porez filuriju - 1.418;

Mahala Prud, od sela Dolnja Šibenica, pripada spomenutoj, prihod, izuzimajući porez filuriju - 1.294;

Selo Lučina, pripada Jajcu, prihod, izuzimajući porez filuriju - 1.168;

Mahala Podmilač, od spomenutog sela Lučina, prihod, izuzimajući porez filuriju - 1.008;

Selo Bliznica Gora, pripada spomenutoj, prihod, izuzimajući porez filuriju - 1.000;

Prihod od zaostavština osoba koje umru bez nasljednika, od imovine duže vremena odsutnih i nestalih lica, od naknada vlasnika za izdržavanje pronađene odbjelge stoke i od plaćanja vlasnika za izdržavanje uhvaćenih odjelih robova, u područjima spomenutog vakufa, godišnjc 200;

Svega: 25.338

Husrev-begov vakuf: mulk-čifluk, zvani Koždol, koji se nalazi između tvrđava: Kličevca i Ostrovice; mezre na baštini Dobrotića, koje su do sada bile izvan popisa, i to: Krčevica, Dom, sa baštinom Stranjačina i mezra Bačići; polovina mlinova Bogovića, koji se nalazi na rijeci Zrmanji, iznad tvrđave Ostrovice¹⁹ dok se druga polovina mlinova nalazi u Podgoždu, a svec te nepopisane mezre i mlinovi bili su izdvojeni iz čifluka vojvode Damjana; mezara Mala Vas i mezra Lišani, koja je izdvojena iz čifluka zvanog Knezov Dol; mezra Podgrađe, izdvojena iz čifluka vojvode Kasima.

Svi ti posjedi su povezani i ograničeni linijom koja ide pokraj porušenog kastela Korlatovića, te planinskim kosama do Skradina, gdje se završava, zatim idu preko mosta, zvanog Kameni most, te jednim kara-vanskim otlakom, pa čairama, vinogradima, baščama i drugim pripadajućim područjima.

Na osnovu carske mulk-name i sinor-name, koje taj vakuf posjeduje, vakuf je oslobođen od davanja ušrova od žitarica, a porezi nastanjenog raijinskog stnaovništva na tom području prema državi daju se državi, dok su

18. Ovdje je alternativni naziv sela napisan na turskom: *Kizil Kaya*, što znači *Crvena stijena*.

19. Ovdje pogrešno: Obrovac. Treba *Ostrovica*.

ušrovi od žita i drugi prihodi zadržani za taj vakuf - kako je to evidentirano i u starom defteru.

Prihod: 52.867 - prema starom stanju: 40.367.²⁰

Prihodi u Paša sandžaku: 12.711;

Prihodi u sandžaku Požega: 10.632;

Sveukupno: 347.455.

Od toga su izdaci:

Za plate sandžakbegu i kadiji kao nazirima, muderrisu, mutevelliji, hatibu, imamu, učačima džuzova i drugim službenicima zaposlenim u imaretu, džamiji, medresi, hanikahu, mektebu i turbetu spomenutog rahmetlijie - godišnje 140.220

Troškovi za ostavu, kuhinju, skladište (ambar), za izdavanje fermana i troškovi raznih prevoza u vezi spomenutog imareta - godišnje 138.658.

Svega: 278.878

SUMMARY

DOCUMENTS ON THE FIRST OFFICIAL INVENTORY OF THE GHAZI HUSREF-BEY'S WAQF FROM 1604

The first official inventory of Ghazi Husref-Bey's waqf is contained in the detailed inventory of the Bosnian Sanjak of 1604, its original kept in Ankara-Tapu ve kadastro No 479, folia 347, on two pages. The financial situation of this wealthiest and most important *waqf* in Bosnia is presented in such a way that income is given in an analytical manner, by item, and expenditure is presented in total. Only the buildings are listed, and the personnel and their salaries are not mentioned analytically. Total income amounts to 347.455 *akchas*, and expenditure to 278.878 *akchas*, the positive difference thus amounting to 66.577 *akchas*. The highest revenues were realised respectively in Sarajevo, Tešanj, Ostrovica and Jajce, and the lowest in the *Pasha-Sanjak*. The highest expenditure was that of the *Imaret* 138.658 *akchas*, and all other expenditure amounted to 140.220 *akchas*.

---

20. Nije jasno šta se htjelo s ovim: *povećanje* 40.367, što nije uključeno u zbir. Najverovatnije toliko je ranije iznosio prihod od ovog čifluka.